

6,5 mm Karabin powtarzalny Arisaka Meiji 30-Shiki Kiju

Historia konstrukcji

Przełamanie po stuleciach pasywnej izolacji politycznej i gospodarczej Japonii i czynne otwarcie się dla zagranicznego handlu przez Amerykanów w roku 1853, spowodowało z jednej strony bardzo szybki upadek feudalnej struktury społecznej, a z drugiej strony bardzo przyspieszony rozwój techniczny kraju „Kwitnącej Wiśni”. Początkowo wielu japońskich feudałów bardzo mocno opierało się zmianom, jakie następowały w kraju – obawiano się utracie tak wielkich wpływów, ale ostatecznie w 1867 roku doszło do obalenia dyktatury szogunów i powrotu do bezpośrednich rządów japońskiego cesarza – tak zwanej „Rewolucji Meiji”. Cesarz Mutsuhito poparł swoim autorytetem unowocześnienie techniczne kraju, baronów zamiast na dobrach ziemskich, powłasczał na rozwijanych gałęziach przemysłu, tworząc wielkie koncerny „zaibatsu”, noszące do dziś wielkie nazwiska samurajskich rodów, z których wywodzili się zwłaszcza ich pierwsi właściciele, takich jak: Kawanishi, Honda, Mitsubishi. Tak ostatecznie w ciągu zaledwie trzech dekad Japonia wkroczyła z „mroków wczesnego średniowiecza” w okres pary i elektryczności, stając się dzięki ciężkiej pracy Japończyków i aktywnego wsparcia przez Zachód – stała się regionalną potęgą gospodarczą w Azji, a wkrótce także wojskową – o czym przekonały się na przykład Chiny w latach 1894-1895, a zaledwie dziesięć lat później Carska Rosja. Japonia w tym

czasie używała podwójnego (a nawet potrójnego) kalendarza miary czasu: Jimmu, kalendarza Jidai i kalendarza gregoriańskiego, który zwłaszcza był używany w kontraktach zawieranych z państwami zagranicznymi.

Kalendarz Jimmu trwał od początków cesarstwa, czyli zstąpienia pierwszego cesarza Japonii z niebios, co miało nastąpić w 660 roku p.n.e. Od roku 1873 został on całkowicie ujednoczony z kalendarzem gregoriańskim, który odtąd różnił się tylko datą roczną, ponieważ japoński rok 2533 miał już tyle samo dni – 365 z latami przestępnymi oraz łącznie 12 miesięcy, jak ówczesny zachodni rok 1873. . Od 1873 roku Kalendarz, który był używany przez japońską administrację państwową posługiwał się erami -czas w nim liczono w latach rządów cesarza. Każda z er (jidai) miały swoją odrębną nazwę: na przykład lata panowania japońskiego cesarza Mutsihito, nosiło nazwę „ery Meiji” („Oświeconej Władzy”). Tak więc zachodni rok 1873, był jednocześnie japońskim rokiem 2533 Jimmu i piątym rokiem Meiji. Rok Jidai – o ile wówczas nie doszło do zmiany rządów cesarza, a wraz z nim nazwy ery – był jednak jednakowym rokiem Jimmu, a więc rokiem zachodnim. Jednakże w razie zachodzącej zmiany cesarza u władzy, jeden rok Jimmu bywał wówczas jednocześnie ostatnim rokiem jednej Jidai (do śmierci cesarza) i pierwszym kolejnej (do końca roku Jimmu. Do połowy lat 20. oznaczenia wzorów przyjmowanego uzbrojenia nadawano według kalendarza jidai. W grudniu 1926 roku nowy cesarz Hirohito zastąpił jednak w japońskiej administracji kalendarz jidai, kalendarzem Jimmu, więc od roku 1927 kolejne wzory przyjętego uzbrojenia, miały być już oznaczane według lat Jimmu. Ten wstęp jest bardzo ważny, gdyż z trudem wyjaśnia znaczące różnice w datowaniu kolejnych przyjętych na uzbrojenie cesarskiej armii Japonii nowych wzorów karabinów.

W okresie trwania licznego importu zachodnich karabinów, a w roku 13 Meiji (1880 rok) do uzbrojenia armii cesarskiej został przyjęty pierwszy rodzimnej konstrukcji i produkcji odtylcowy karabin jednostrzałowy Meiji 13-Shiki Kenju (nabój scalony 13-Shiki: 11 x 60R mm), który został skonstruowany pod kierownictwem majora Tsuneyoshi Muraty. Sama broń bardzo silnie była inspirowana konstrukcją francuskiego karabinu Gras. Sama broń została w 1883 roku poddana modernizacji (Meiji 16-Shiki i doczekała się także krótszej wersji kawaleryjskiej w 1885 roku (Meiji 18-Shiki).

Kolejnym wzorem długiej broni palnej przyjętej przez Japończyków – powtarzalną konstrukcją długiej broni palnej był karabin Murata Typ 20 (właściwie Meiji 20-Shiki; rok 1887) kalibru 11 mm. Konstrukował go major Tsuneyoshi Murata. W czasie kolejnych dwóch lat konstruktor, pod wpływem panujących wówczas w Europie tendencji do zmniejszenia kalibru w ręcznej broni palnej, zmodyfikowano odpowiednio karabin powtarzalny, który w rezultacie czego w 1889 roku do uzbrojenia japońskiej armii, został wprowadzony do uzbrojenia Karabin Murata Typ 22, a właściwie Meiji 22 – kalibru 8 mm. Była to broń 8-strzałowa, z magazynkiem rurowym pod lufą broni, strzelając nabojem 8 x 53 mm R (ang. Rimmed) z wystającą kryzą. Podstawowy wzorzec przy budowie własnego karabinu dla majora Muraty stanowił najprawdopodobniej niemiecki karabin Mauser wz. 71/84 kalibru 11 mm. Oczywiście dostrzec można także duże wpływy francuskie: karabin Krottschek

wz. 1885 (magazynek rurowy i mechanizm dosyłania amunicji) oraz Lebel wz. 1886 (nowy nabój o zmniejszonym kalibrze do 8 mm). W budowie zamka, wzorowanego na niemieckim rozwiązaniu, Murata wprowadził zmiany dostosowując jego produkcję do możliwości ówczesnego przemysłu japońskiego, który dopiero się rozwijał, jednocześnie prymitywizując nieznacznie konstrukcję, m.in. nie zastosowany został bezpiecznik, a przy wyjmowaniu z broni zamek rozpadał się na dwie części. Wprowadzone zmiany pozwoliły uniknąć Japończykom do płacenia wszelkich, niewątpliwie należnych w innym przypadku, opłat licencyjnych. W 1894 roku pojawił się także karabin Murata Typ 27 (właściwie Meiji 27), który był przeznaczony dla japońskiej kawalerii, który był skróconą wersją karabinu piechoty.

Podczas trwania wojny chińsko-japońskiej w latach 1894-1895, gdzie Japończycy zetknęli się z karabinami niemieckimi Mauser wz. 88, w które były uzbrojone część chińskich oddziałów. Wówczas przekonali się o znacznej wyższości broni palnej, która jest wyposażona w magazynki pudełkowe, gdzie istniało przede wszystkim znacznie wyższe tempo ładowania z wykorzystaniem 5-nabojowego ładownika, który pozwala znacząco zwiększyć natężenie prowadzonego ognia strzeleckiego. W rezultacie zdobytych wówczas doświadczeń, w 1897 roku, zaczęto w japońskich oddziałach zastępować karabiny powtarzalne Murata Typ 20, przyjętym właśnie do uzbrojenia karabiny powtarzalne Arisaka 30.

Autor – zdjęcia: Dawid Kalka

Wrocław, Arsenał – Muzeum Militariów

W nowym japońskim karabinie dostrzec można wzorzec na najnowszych rozwiązaniach jakie wówczas pojawiały się w Europie w końcu lat XIX wieku, zmodyfikowany jednak według własnych poglądów i wymagań technicznych. Wszystko to miało na

celu nie wzniesienia wszelkich opłat licencyjnych. Oczywiście najczęściej zapożyczono z niemieckiego karabinu typu Mauser wz. 88 – trzon zamka z oddzielnym tłokiem zaporowym, sposób ryglowania oraz zaczep z hiszpańskiego modelu wz. 93, tureckiego wz. 93/95 oraz szwedzkiego wz. 96 (magazynek oraz ogólną kompozycję broni), natomiast z holenderskiego karabiny Mannlicher wz. 95 (albo względnie wz. 90), który stał się źródłem półpistoletowego uchwytu kolby zastosowanego przez Japończyków zamiast szyjki o tradycyjnym, karabinowym kształcie. Zmieniono w stosunku do pierwowzoru (Mauser wz. 88) – kształt nakrętki iglicznej, chociaż różnice sprowadzały się faktycznie do spraw drugorzędnych, nie zmieniając samej koncepcji osadzenia iglicy oraz zrezygnowano z bezpiecznika skrzydełkowego. Jego funkcję pełnił umieszczony z tyłu tzw. zameczka wydatny hak, który odciągnięty i obrócony o 90 stopni w prawo, uniemożliwiał spuszczenie napiętej iglicy. Hak ten w razie potrzeby ułatwiał także ponowne napięcie iglicy bez potrzeby przeładowania broni. Karabin Arisaka typ 30 był konstrukcją 5-strzałową z magazynkiem o dwurzędowym ułożeniu naboju, całkowicie schowanym w łożu broni i ładowanym z standardowej łódki naboju (wzorowanym na Mauserze) lub pojedynczymi nabojami. Posiadał zamek tłokowo-ślizgowo-obrotowy – 4-taktowy, ryglowany w pionie. Lufa karabinu gwintowana była łącznie sześcioma bruzdami prawoskrętnymi. Szczerbinkowy celownik ramkowy karabinu został wyskalowany na odległości od 400 do 2000 metrów z podziałką na co 100 metrów. Przy długości całkowitej broni 1275 mm, lufa posiadała łączną długość 500 mm, a masa niezaladowanego karabinu wynosiła ok. 3,8 kg.

Jednakże tutaj najistotniejszą innowacją było dostosowanie nowego karabinu do całkowicie nowej japońskiej amunicji kalibru 6,5 mm, także oznaczonej jako Typ 30, który powstał pod kierownictwem majora Muraty pod koniec 1895 roku. Wydaje się jednak, że także w sprawie samej amunicji bardzo bogato korzystano ze zdobyczy europejskich. Właśnie w latach 90. XIX wieku w Europie pojawił się cały szereg amunicji o kalibrze

6,5 mm. Punktem wyjścia dla konstruowania nowego naboju karabinowego japońskiej armii była zapewne od francuskiego naboju Lebel wz. 1886 8 x 50,5 mm R lub austriacka Mannlicher wz. 90 / w. 95 8 x 50,5 mm R. Do japońskiego naboju znaczne podobieństwo wskazuje także francuski nabój karabinowy marynarki 6,5 x 53 mm SR (6,5 mm Daudeteau Nr. 12) z 1895 roku oraz oczywiście włoskiego 6,5 x 52,5 mm R (6,5 mm Mannlicher-Carcano) z 1891 roku. Do tego powstania przyczyniły się także najprawdopodobniej naboje 6,5 x 5,35 mm R, które zostały przyjęte do uzbrojenia przez Holandię w 1895 roku, a także (lub bardziej pasuje być może) przez Rumunię, która w 1893 roku przyjęła na uzbrojenie nabój 6,5 x 55 mm R (6,5 Mauser). Istotna jest odpowiedź na pytanie dlaczego w Kraju Kwitnącej Wiśni zdecydowało się właśnie na przyjęcie na swoje uzbrojenie naboju o kalibrze 6,5 mm, podczas gdy większość nowoczesnych i dużych armii europejskich oscylowała przy kalibrze bliskim 8 mm. Tutaj jednak decydujący okazał się najprawdopodobniej czynnik ekonomiczny. Bardzo uboga w strategiczne surowce musiała polegać przede wszystkim na imporcie zamorskim. W przypadku znacznie mniejszej amunicji można było jej wyprodukować znacząco więcej, z takiej samej ilości dostępnego surowca. Przy produkcji przemysłowej, idącej w miliony sztuk – zysk był bardzo niebagatelny, podczas gdy sam poziom importu odpowiednich surowców znajdował się mniej więcej ciągle na tym samym poziomie, znaczna część kosztów wyprodukowania jednego naboju spadała. Należy nieco wspomnieć o nieco drobniejszej budowie ciała Japończyków, gdzie średnia wzrostu wynosiła 160 cm, a waga około 60 kg, jednakże nie może być to powód, który jednak w wielu publikacjach podaje się to jako jeden z głównych czynników. Chwalono przy tym mniejszy odrzut w stosunku do amunicji europejskiej o większym kalibrze.

W 1897 roku, a niektóre publikacje podają rok 1899 pojawił się karabinek Typ 30 – Meiji 30-Shiki. Powtórzono w nim wszystkie rozwiązania związane z karabinem piechoty, zachowując w nim nawet prostą rączką zamka, na rzecz raczej rzadką w

europijskich warunkach w karabinkach dla kawalerii – broń była znacząco lżejsza, a posiadała długość 940 mm, z czego sama lufa to tylko 490 mm – zamontowany był szczerbinkowy celownik ramkowy, wyskalowany na maksymalną odległość 1500 metrów. Masa broni nie załadowanej broni wynosi 3,3 kg.

Choć prawdopodobnie sam Arisaka nie miał wiele wspólnego z projektowaniem nowego naboju ani karabinu, oba – zwłaszcza w literaturze zachodniej – często nazywa się jego imieniem, podobnie jak późniejsze wersje rozwojowe karabinu, takie jak karabin wz. 38 czy karabin wz. 99. W niektórych źródłach Nariakira Arisaka pojawia się również jako konstruktor samych karabinów, choć w rzeczywistości był szefem produkującego je arsenału.

Nowo przyjęte do uzbrojenia karabiny i karabinki Arisaka, pośród pozostałych światowych konstrukcji broni strzeleckiej tego okresu wyróżniały się jedną cechą, nie spotykaną nigdzie indziej. Japońskie karabiny i karabinki posiadały dwuczęściowe, klejone wzdłużnie kolby. Cechę tę zachowały wszystkie następne konstrukcje strzeleckie aż do zakończenia Ii Wojny Światowej, a wiązała się ona z dość dużą łupliwością orzecha japońskiego w kierunku wzdłużnym, z którego były wykonywane drewniane osady do karabinów i karabinków. . Linia podziału na jej górną oraz dolną część kolby, która biegła od garbu chwytu półpistoletowego u spodu kolby. Był to oczywiście jeden z najslabszych elementów japońskiej broni. Podczas trwania intensywnych walk na Pacyfiku w latach 1942-1945, Amerykanie bardzo często wśród wielkiej gamy zdobytej japońskiej broni palnej – posiadały dość często pęknięte kolby broni w miejscu ich klejenia. W zdecydowanej większości do uszkodzenia dochodziło najwyraźniej na skutek ich intensywnej eksploatacji w bardzo wilgotnych warunkach polowych.

Doświadczenia z eksploatacji nowego karabinu wykazały, że nie jest to konstrukcja zbyt udana. Szczególnie groźne były częste wypadki rozerwania łuski (efekt słabego opanowania technologii produkcji prochu bezdymnego). Karabin posiadał w zamku trzy kanały odprowadzające w takim przypadku nadmiar gazów prochowych z komory naboju (dwa w przedniej części komory zamkowej, trzeci w trzonie zamkowym), ale konstrukcja zamka sprawiała, że duża część gazów wydostawała się szczelinami w tylnej części zamka, powodując poparzenie twarzy strzelca. Trudne było także posługiwanie się bezpiecznikiem i przeładowywanie broni, a karabin, podobnie jak Typ 22 okazał się wrażliwy na zanieczyszczenia. Zbyt słaba sprężyna uderzeniowa w połączeniu z lekkim zespołem iglicy powodował częste niewypały. Zdarzały się także zacięcia powodowane kłopotami z dosyłaniem naboju i ekstrakcją łusek. Konstrukcja karabinu okazała się zbyt skomplikowana, a duża ilość części, z których składał się zamek utrudniała utrzymywanie karabinu w czystości. Często dochodziło także do zgubienia dna magazynka (było ono osobnym elementem odłączanym przez naciśnięcie przycisku w przedniej części kabłąka spustowego).

Poza armią japońską, największym użytkownikiem była Armia Rosyjska, która podczas I wojny światowej nabyła bądź otrzymała w ramach pomocy wojskowej od Wielkiej Brytanii i bezpośrednio od Japonii około 600 000 sztuk karabinów Arisaka, z których ponad połowę stanowiły karabiny Typ 30. Podczas wojny domowej w Rosji broń ta trafiła m.in. na wyposażenie Legionu Czechosłowackiego.

Podstawowe dane taktyczno-techniczne: Typ 30

- Państwo: Japonia
- Producent: Arsenał Koishikawa w Tokio
- Rodzaj: karabin powtarzalny
- Prototypy: 1896
- Produkcja: 1897-1906
- Wyprodukowano: 554000 karabinów, 45000 karabinków
- Kaliber: 6,5 mm
- Nabój: 6,5 x 50 mm SR
- Magazynek: stały, 5-naboje
- Wymiary:
 - Długość – 1275 mm (karabin), 970 mm (karabinek)
 - Długość lufy – 798 mm (karabin), 490 mm (karabinek)

Bibliografia:

1. Karabiny karabinki i pistolety maszynowe Encyklopedia długiej broni wojskowej XX wieku – Żuk Aleksandr B.
2. Witold Głębowicz, Roman Matuszewski, Tomasz Nowakowski: Indywidualna broń strzelecka II wojny światowej, Warszawa 2010
3. Leszek Erenfeicht: Konie robocze. Karabiny powtarzalne II wojny światowej. „Strzał”, 5(25)/2005
4. https://pl.wikipedia.org/wiki/Karabin_Arisaka_Typ_30